ВОСХОД
№33 (10080)
Пятница
25 августа 2023 года
АРГАЯШ МЕДИА
ARGAYASH.COM

АРҒУЖА
БАШҠОРТ ТЕЛЕНДӘ МАХСУС БИТ №8 (149)
АВГУСТ, 2023 ЙЫЛ

ШӘХЕС

ҺЕҘҘӘН БЕҘГӘ ӨЙРӘНЕРЛЕК НӘМӘЛӘР БАР

БАШҠОРТОСТАНДЫҢ СИЛӘБЕ ӨЛКӘҺЕНДӘГЕ ДАИМИ ВӘКИЛЛЕЛЕГЕНӘН ӘЛФИР БАЙЫМОВ ТА БЫЛ ФЕКЕРҘЕ ҠЕУӘТЛӘЙ

Арғаяш районы башҡорт ауылдары һанының күп урынлашҡан булыуы менән билдәле. Башҡортостанда ла был тиклем башҡорт ауылдары тупланған ер юҡ. Башҡортостандың Силәбе өлкәһендәге вәкиллегенең эше нисек барыуы тураһында Әлфир Байымов менән һөйләштек.

– Вәкиллек Арғаяш районы менән нисек эшләй?

– Арғаяш районы һәр саҡ мәҙәни, мәғариф һәм иҡтисади өлкәләрҙә Башҡортостан Республикаһы менән үҙ-ара эш итеү буйынса авангардта булды. Был тарихи тамырҙарға бәйле: Арғаяш районының хәҙерге территорияһы тарихи Башҡортостандың бер өлөшө булды. Бәйләнештәребеҙ бөгөнгәсә һаҡланып ҡалған һәм үҫешә.

– Арғаяш районы тураһында белеүегеҙ республика вәкиле вазифаһына тәғәйенләнгәнгә тиклем булдымы?

– Башҡортостан Республикаһының Силәбе өлкәһендәге вәкиле вазифаһына 2021 йылда республика Башлығы **Радий Хәбиров** указы менән тәғәйенләндем. Быға тиклем дә Арғаяш районын яҡшы белә инем, сөнки ошо районда университетта бергә уҡыған дуҫтарым һәм курсташтарым, туғандарым йәшәй. Шулай уҡ киң мәғлүмәт сараларынан мин район территорияһында үткәрелгән саралар, Арғаяш районынан сыҡҡан кешеләр һәм күренекле башҡорттар тураһында уҡып белдем. Арғаяш районы эш сәфәремдең тәүге нөктәһе булды. Халҡыбыҙҙың туған телде һәм мәҙәниәтте һаҡлауға ынтылышы, халыҡтың ойошҡанлығы мине хайран ҡалдырҙы. Район кешеләре – тиҫтәләгән кеше тыуған төйәкте данлаған күренекле шәхестәр генә түгел, ә Башҡортостанды ла, ғөмүмән, бөтә державаны ла danға күмгән шәхестәр ул. Улар – ғалимдар ҙа, халыҡ хужалығы вәкилдәре лә, яҙыусылар, спортсылар. **Эльбрус Ниғмәтуллин, Кәтибә Кинйәбулатова, Дамир Вәлиев** һәм башҡалар.

– Вәкиллек ниндәй проекттарҙа арғаяштарға таяна?

– Арғаяш районы менән тәү сиратта хеҙмәттәшлек итәбеҙ. Беренсенән, Арғаяш районы, ғәҙәттәгесә, республика кимәлендә үткәрелгән барлыҡ сараларҙа ла әүҙем ҡатнаша. Абитуриенттарығыҙ беҙҙең вуздарға, инновацион мәктәптәргә, гимназияларға һәм лицейҙарға уҡырға инә. Икенсенән, беҙҙе берлектәге проект бәйләй, унда Арғаяш тыуған яҡты өйрәнеүселәре Силәбе башҡорттарының тарихы буйынса материалдар әҙерләй. Тарихсылар Силәбе һәм Урал аръяғы башҡорттары тарихын өйрәнә. Күптәре Башҡортостан ғалимдары менән хеҙмәттәшлек итә, хеҙмәттәре донъя күрә килә. Күптән

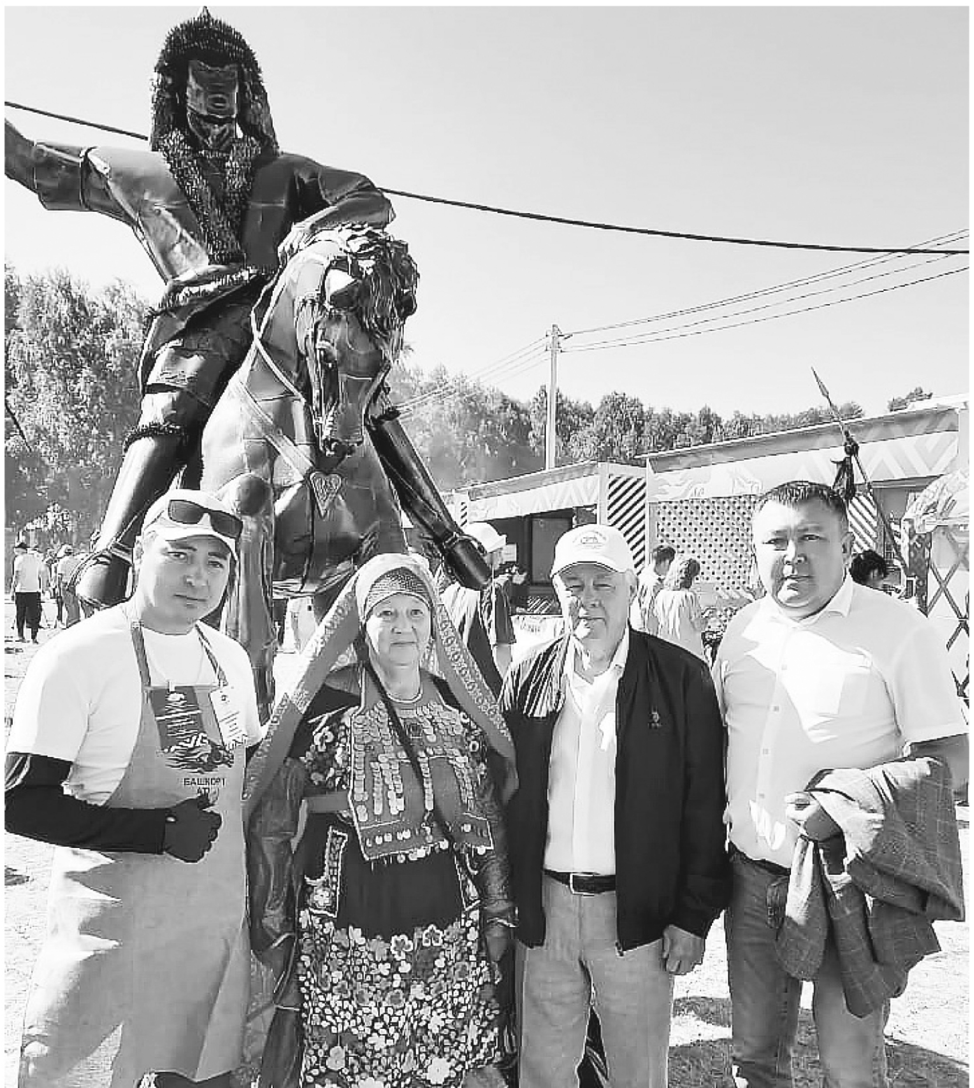

түгел беҙ бергәләп тыуған яғыбыҙҙың тарихын боҙмау өсөн Силәбе өлкәһе тарихы буйынса төбәк-ара совет ойоштorҙоҡ. Советҡа профессор **Рәшит Хәкимов** инде, рәйес итеп **Рауль Асатуллин** һайланды. Рәшиҙә Хәкимованың «Япон мулла» исемле тәүге романының тулы версияһы «Ватандаш» журналында баҫылған. Тиҙҙән роман менән таныштырыу сараһы буласаҡ.

– Ә Арғаяш йәштәре менән нисек эшләйһегеҙ?

– Арғаяш районы йәштәре бөтә төбәк-ара форумдарҙа һәм фестивалдәрҙә ихлас ҡатнаша килә. Уҙған йылда «Тамыр» проекты етәксеһе **Руслан Нафиков** Ейәнсура районында үткән «Тәмле» фестивалендә ҡатнашты. Йыл һайын Табын ырыуы съезы үтә, ә иң күп табындар Арғаяш районында йәшәй. Шулай уҡ күптән түгел Арғаяш йәштәре вәкилдәре «Башҡорт аты» халыҡ-ара фестивалендә ҡатнашты. Төбәк-ара бәйләнештәребеҙ көсәйтелһен һәм яңы кимәлгә сыҡһын өсөн йәштәр йүнәлешен артабан да үҫтерәсәкбеҙ.

– Иҡтисади өлкәлә хеҙмәттәшлек итеү тураһында һөйләгеҙ.

– Беҙ Башҡортостан фермерҙарына консультация ярҙамы күрһәткән Арғаяш крәҫтиән-фермер хужалыҡтары башлыҡтары менән тығыҙ эш алып барабыҙ. **Марат Камаловтың** хужалығын һис кенә лә билдәләп китмәй булмай. Марат Рәфҡәт улы – Силәбе өлкәһе йәшелсәселек лидерҙарының береһе. Был республика аграрийҙары менән тәжрибә алмашыу өсөн төп майҙансыҡтарҙың береһе. Марат Рәфҡәт улы беҙгә әүҙем ярҙам күрһәтә, төбәк-ара сараларҙа ҡатнаша. «Башҡорт аты» фестивалендә абруйлы ҡунаҡ, шулай уҡ башҡорт тоҡомло аттарҙы үҫтергән фермерҙарҙың вәкиле булды.

– Район хакимиәте менән эште яйға һалдығыҙмы?

– Арғаяш районы башлығы **Игорь Ишемов** һәм уның командаһы менән бөтә йүнәлештәрҙә лә әүҙем эшләйбеҙ. Беҙҙә барыһы ла килеп сыға, бында бер ниндәй кәртә лә юҡ, тулыһынса аңлашып эш итеү бар. Йыл һайын Башҡортостан юлдаш телевидениеһы, «Башҡорттар» программаһы менән Арғаяш районы тарихы буйынса тапшырыуҙар төшөрәбеҙ. 2022 йылда бөйөк ишан Ҡорбанғәлиевтың тарихы һәм башҡорт ауылдарының тарихы тураһында дүрт тапшырыу сыҡты. Конференция үткәрҙек һәм «Силәбе һәм Ҡурған өлкәләренең күренекле башҡорттары» исемле эштәр йыйынтығын баҫтырып сығарҙыҡ. Спикерҙар араһында Арғаяш районынан да кешеләр булыуы ҡыуанысла хәл.

– Һеҙ йәмәғәтселәр менән эшләйһегеҙме?

– Көньяҡ Урал биләмәһендә 15-тән ашыу башҡорт йәмәғәт ойошмаһы эшләй. Беҙ барыһы менән дә бер тигеҙ эшләйбеҙ. Силәбе йәмәғәтселәре республиканан ситтә башҡорт телен һәм мәҙәниәтен һаҡлауға һәм үҫтереүгә йүнәлтелгән Башҡортостан башлығы гранттарын ота. Шуны ла билдәләп үтергә кәрәк, быйыл конкурсҡа Силәбеләр бик күп – 20-нән ашыу ғариза биргән. Был башҡорт йәмәғәт ойошмаларының республиканан ситтә туған телгә ярҙам итеү менән ҡыҙыҡһыныуын күрһәтә.

– Быйыл Силәбе өлкәһе һабантуйы Арғаяш районында үтте. Һеҙ ҡатнаштығыҙ. Хәтерегеҙҙә һаҡланырҙай ниндәй осраҡтарға туҡталыр инегеҙ?

– Беҙҙең бөтә ерҙә лә һабантуйҙар, мәҙәни сара, ат сабыштары, милли уйындар ойошторола. Киләһе йылда башҡорт тоҡомло аттарҙың сабышын ойоштороу буйынса яҡынса килешеү бар. Беҙ яңылыҡ индерҙек: «Башҡортостан продукты» проектына ингән Башҡортостан етештереүселәренең ҡатнашыуын ойошторабыҙ. Урындағы халыҡҡа эске потенциалды күрһәтеү өсөн консультация йәһәтенән булышлыҡ итергә теләр инек. Мәҫәлән, һөнәрселәрҙе, оҫталарҙы күрһәтергә. Улар эштәренән күргәҙмәләр тәҡдим итер инек. Һеҙҙә күрһәтерлек нәмәләр етерлек, ә беҙгә һеҙҙән өйрәнерлек нәмәләр күп. Үҙегеҙҙе асыу мөмкинлеге булырға тейеш.

– Вәкиллек нимәне планлаштыра?

– Беренсе сиратта, Арғаяш районында милли мәғарифты үҫтереүгә ярҙам итәсәкбеҙ. Һеҙҙә башҡорт телен өйрәнеүсе балалар иң күбе. Белем үҙләштереү бөтә нәмәнең нигеҙе булып тора. Бушлай уҡыу-методик әҙәбиәт бирәбеҙ, башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыларының квалификацияһын күтәреүгә булышлыҡ итәбеҙ. Төбәк-ара хеҙмәттәшлекте көсәйтеүҙә беҙҙең проекттарҙа коллективтарҙың, йәштәрҙең ҡатнашыуы мөһим.

ДАТА

БӘЙЛӘҮСЕ ҮҘӘК

БЕР ЙЫЛ ЭЛЕК СИЛӘБЕЛӘ БАШҠОРТ ТАРИХИ-МӘҘӘНИ ҮҘӘГЕ АСЫЛДЫ

Үҙәк Башҡортостандың Халыҡтар дуҫлығы йорто ҡарамағында эшләй.

Мәҙәниәт министры Әминә Шафиҡова Башҡортостан тарихи-мәҙәни үҙәктәре Башҡортостан Республикаһы Башлығы Радий Хәбировтың указы буйынса Рәсәй Федерацияһы субъекттарында булдырыла тип билдәләне. Бөгөнгө көндә бындай учреждениелар алты төбәктә эшләй. Силәбе өлкәһе губернаторы Алексей Леонидович Текслер ярҙамы менән Башҡорт тарихи-мәҙәни үҙәген асыу мөмкин булды. Үҙәктәр алдында торған төп бурыс - башҡорт йәмәғәт берләшмәләрен туплау, туған телде һәм мәҙәниәтте, милли үҙенсәлекте һаҡлау һәм үҫтереү, шулай уҡ мәҙәни саралар тураһында мәғлүмәтте оператив тәьмин итеү.

Тарихи-мәҙәни үҙәктәр башҡорт халҡына туған мәҙәниәтте, йолаларҙы һаҡлап ҡалыу, телде өйрәнеү өсөн мөмкинлектәр һәм шарттар булдыра. Силәбе йәмәғәтселеге һәм үҙәк белгестәре күмәк көс менән ошо йүнәлешкә йәлеп ителгән. Учреждениеның республиканан ситтә – Арғаяш районында иң ҙур район менән нисек эшләүен асыҡлау өсөн Тарихи-мәҙәни үҙәктең офисында булдыҡ.

Беҙҙе белгес Вилиә Батршина ҡаршы алды. Ул арғаяштар менән тығыҙ бәйләнештә эшләүҙәре хаҡында һөйләне. Башлыса үҙәк коллективтар менән эшләй. Бейеү буйынса оҫталыҡ дәрестәре ойоштороу, Республика халыҡ ижады үҙәгенән спикерҙар саҡырыу, Арғаяш ерендә шәхси ҡунаҡтар ҡабул итеү һәм файҙалы саралар үткәреү – барыһы ла тынғыһыҙ үҙәк хеҙмәте. Руслан Нафиҡовтың «Тамыр» этно-комплексы менән тығыҙ бәйләнеш булдырылған.

– Быйыл Туғыҙбай комплексында беҙҙең брэнд сараһын «Йыуаса-fest» үткәрергә планлаштырабыҙ. Фестиваль программаһында милли аш-һыу конкурсы, беҙҙең коллективтарҙың: «Ынйылар» вокаль ансамбленең, «Етегән» башҡорт бейеү ансамбленең һәм «Башккорд» балалар рок-төркөмөнөң сығышы ҡаралған. Арғаяш коллективтарының да ҡушылырына ышанабыҙ, – тип һөйләй Вилиә Шәфкәт ҡыҙы.

Йәштәрҙән ситтә ҡалмаҫ өсөн тарихи-мәҙәни үҙәк заман менән бергә атлай: социаль селтәрҙә флэш-мобтар үткәрә. Милли кейем популяр темаларҙың береһе була килә. Белгестәр Арғаяш районының ауыл клубтарында фольклор осрашыуҙарын үткәрә. Рәйхана Мусина, Рәфисә Сиражетдинова һәм Милә Солтанова үҙәктең танысы һәм даими уҙаҡташтары булды. Ғәфүрә Хисаметдинованың ғаиләһе өлкә һабантуйында тарихи-мәҙәни үҙәк экспозицияһын төҙөргә ярҙам итте. Ул быйыл йәй Арғаяш районында үтте. Тарихи-мәҙәни үҙәк тирмә менән тәьмин ителгән һәм беренсе тапҡыр, өсөнсө урын яулап, өлкә һабан туйы байрамы тирмәләр конкурсына ҡатнашырға йөрьәт итте.

Ансамблдәр ағзаларынан һәм активистарҙан торған ижади коллектив комиссияға башҡорт тирмәһен лайыҡлы күрһәтте. Ансамблдәр менән Айгөл Моратова, Ләйсән Әминева етәкселек итә. Сентябрҙән башлап тарихи-мәҙәни үҙәк нигеҙендәге ижади коллективтарҙа дәрестәр башлана – барлыҡ теләүселәр саҡырыла. Шулай уҡ ҡул эштәре һәм тамбурлы сигеү, Урал Ҡолошов менән һүрәт төшөрөү буйынса түңәрәктәр асыу күҙаллана.

Тарихи-мәҙәни үҙәк Башҡортостан Республикаһының Силәбеләге вәкиллеге менән берлектә эшләй. Башҡортостандың Силәбе өлкәһендәге вәкиллек беҙҙең төбәктәр араһын бәйләүсе звено булып тора. Тарихи-мәҙәни үҙәк һәм вәкиллек белгестәре төбәк кимәлендә үткәрелгән сараларҙың ойоштороу комитеттары составына инә. Күрше төбәктәр мәнфәғәте өсөн Башҡортостан тарихи-мәҙәни үҙәгенә уңышлы эшләүҙәрен теләйбеҙ.

Өлкәлә 160 меңдән ашыу башҡорт йәшәй. Улар Көньяҡ Уралдың төп халҡы булып тора. Үҙенсәлекле мәҙәниәтен һәм аралашҡан телдәрен ҡәҙер итәләр. Силәбе өлкәһенең Арғаяш, Ҡоншаҡ, Сосновка райондары башҡорттарҙың күпләп йәшәгән урындары булып иҫәпләнә. Көньяҡ Уралдың баш ҡалаһында башҡорттарҙың һаны 30 меңдән ашыу. Силәбе өлкәһе башҡорттары араһында табын, һалйот, ҡатай, бикәтин, терһәк, әйле һәм башҡа ырыу вәкилдәре бар. Силәбе өлкәһенең Башҡорт тарихи-мәҙәни үҙәге символикаһын башҡорттарҙың иң ҙур тип иҫәпләнгән «Табын» ырыуының ҡулына китап тотҡан ҡыҙы кәүҙәләндерә.

МИЛЛИ ИЖАД

ЗУР ҠУЙҺАРЫ АУЫЛЫМ

БЕҘҘЕҢ ДАИМИ УҠЫУСЫБЫҘ ҺӘМ АВТОРЫБЫҘ, ОЛО ҠУЙҺАРЫ АУЫЛЫНАН МӨХӘМӘТ КАМАЛОВ ЯҢЫ ИЖАДЫ МЕНӘН ҠЫУАНДЫРҘЫ

Зур Ҡуйһары ауылым

Тыуған илем Башҡортостан.
Тыуған ерем Уралым.
Донья ҡороп йәшәй ерем,
Зур Ҡуйһары ауылым.

Намыҫлы ла, зирәкле лә,
Халҡы минең ауылымдың.
Шуғалыр ҙа күңлем хисле,
Киләсәген булғанға.

Әсә телем Башҡорт теле,
Онотолмаҫ ауылымда.
Һаумыһығыҙ! Һаумыһығыҙ!
Минең ауылдаштарым!

Бәхет шишмәһе

Барҙыр Бәхет шишмәһе
Шишмәлектең һыуын эсеп,
Тыныс йәшәй халҡы ла.
Сылтрап аҡҡан шишмә һыуы,
Көнө-төнө туҡтамай.
Йәш парҙар ҙа онотмайҙар,
Һыуын тәмләп китәләр.

Гөрләп түйҙар үткән мәлдә,
Һыу юлын күрһәтәләр.
Йәш килендәр һыуға бара,
Тәмләп сәйҙәр эсергә.

Шишмәләктең һыуын эсәм,
Һыуһындарым ҡанғансы.
Шишмәләктең көмөш һыуы,
Тәнгә шифалыҡ бирә.

Шишмәләктән һыу алалар,
Юлда булған юлсылар.
Рәхмәтлемен ерем һиңә,
Йәшәү йәме таратаң.

Еләккә барам Ағрайға

Ағрай тауы алыҫ түгел,
Ауылдың эргәһендә.
Йәйен еләк тиҙ өлгөрә,
Тауҙың ҡояш битендә.

Еләккә барам Ағрайға,
Әхирәттәрем менән.
Ер еләге бәлеш өсөн,
Бигрәк тәмле эслеккә.

Һерәйеп торған таштар юҡ,
Ағрай тауы башында.
Югреп йөрөп еләк йыям,
Сулпыларым сылтырай.

Унда еләк бында еләк,
Күҙкәйҙәрем ҡамаша.
Ер еләге сиге юҡтыр,
Итәгенда Ағрайҙың.

Сирпәгемдә тулды инде,
Ҡыуанам ҡарап уға.
Бына ниндәй күстәнәсте,
Алып ҡайтам әсәйгә.

Төн

Тыныс аға Ҡараһыуыҡай,
Шауламай ҡамыштар ҙа.
Айҙа көмөш сәңгелдәгең,
Төшөргән һыу өҫтөнә.

Яр ситендә янғыҙ ағас,
Һаҡлай төслө тынлыҡты.
Һаҡта торған һалдат һымаҡ,
Шым ғына баҫып тора.

Төн. Тирә яҡ тынып ҡалған.
Тартайҙар ҙа ҡысҡырмай.
Тик шишмәлек сылтыр-сылтыр,
Үҙ йырын дауам итә.

Төн. Тирә яҡ тынып ҡалған.
Йоҡоға талған бар ғәмәл.
Үләндәрҙең йөҙҙәренә,
Көмөш ысыҡ һибелгән.

Махсус битте Марат Абдулвәлиев әҙерләне. Тәржемә: Нурия Иҡсанова. Мәҡәләләрегеҙҙе түбәндәге адрес буйынса килтерегеҙ:
Арғаяш, Комсомол урамы, 25, «Арғаяш-Медиа». Яңылыҡтар өсөн телефон: 8 (35131) 2-01-69. Беҙҙең электрон почта: argayash-m@yandex.ru.